

OHJE SUOJAUSLASKENNASTA JA KORONVAIHTOSOPIMUSTEN KÄSITTELYSTÄ LIITETIEDOISSA

SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY:N SUOSITUKSIA 1/2017

Sisällys

JOHDANTO.....	3
Esimerkki 1: Lainoihin liittyvän korkoriskin suojaaminen koronvaihtosopimuksilla.....	5
Esimerkki 2: Sähkön hankintaan liittyvän hintariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla.....	9
Esimerkki 3: Ennustettuun myyntiin liittyvän valuuttariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla.	14
Esimerkki 4: Suojaussuhteen dokumentaatio ja liitetieto.....	18

JOHDANTO

Kirjanpitolain (KPL) mukaan rahoitusvälineet (sisältäen johdannaiset) voidaan esittää tilinpäätöksessä varovaisuuden periaatteen mukaisesti (KPL 5:2 §) tai käyvän arvon periaatteen (IFRS) mukaisesti (KPL 5:2a §). Silloin kun sovelletaan KPL 5:2 §:n mukaista varovaisuuden periaatetta, negatiiviset käyvät arvot tulee kirjata kuluksi ja pakolliseksi varaukseksi. Käyvän arvon periaatteen (5:2a §) mukaan toimittaessa sekä positiiviset että negatiiviset käyvän arvon muutokset tulevat kirjattaviksi.

Silloin kun yritys esittää johdannaiset varovaisuuden periaatteen (KPL 5:2 §) mukaisesti, voidaan myös tapauskohtaisesti soveltaa suojauslaskentaa, kuten kirjanpitolautakunnan (Kila) lausunnossa 1963/2016 on esitetty. Tällöin suojaussuhteessa oleviin johdannaisiin sovelletaan lähtökohtaisesti IFRS-standardien mukaisia vaatimuksia.

Suomen Tilintarkastajat ry on laatinut tämän ohjeen sellaisiin poikkeustilanteisiin, joissa suojauslaskennan alaisten johdannaisten käyvät arvot voidaan esittää liitetiedoissa. Ohjeessa ei ole huomioitu samassa asiassa annettuja kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausuntoja 116/2017 ja 117/2017, jotka koskevat kunnallisia toimijoita.

Ohje sisältää esimerkkejä poikkeustilanteista, joissa liitetietona esittäminen voi olla mahdollista. Näissä tilanteissa korostuu se, että johdannainen on erittäin suojaava ja johdannaisten sopimusehdot ovat käänteisesti yhteneväiset suojauskohteen kanssa.

Johdannaisten käsittelyssä ja esittämisessä tulee huomioida olennaisuus tilinpäätöksen oikeellisuuden kannalta. Tilinpäätöksen laatija vastaa tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Tilinpäätöksen laatijan vastuu korostuu johdannaisten esittämisen osalta etenkin tilanteissa, joissa kirjanpitovelvollinen esittää johdannaiset taseen ulkopuolisena eränä. Johdannaiset tulee esittää tilinpäätöksessä realistisesti riippumatta siitä, onko vallitseva todellisuus raportoijan kannalta epäsuotuisa.

Erityistä huomiota tulee myös kiinnittää liitetiedoissa suojauksista annettavaan informaatioon. Liitetiedoissa on riittävästi kuvattava johdon käyttämää harkintaa ja liitetiedosta on myös laadittava liitetietotosite KPL:n säännösten mukaisesti.

Suojauksia tulee aina tarkastella tapauskohtaisesti huomioiden johdannaissopimusten erityisehdot. Johdannaisten hankkimisessa tulee myös soveltaa erityistä varovaisuutta, koska sopimukset saattavat sisältää sopimusehtoja, jotka voivat olla epäsuotuisia johdannaissopimuksen osapuolille.

Ohje sisältää seuraavat esimerkit ja liitteet:

- Esimerkki 1: Lainoihin liittyvän korkoriskin suojaaminen koronvaihtosopimuksella
- Esimerkki 2: Sähkön hankintaan liittyvän hintariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla
- Esimerkki 3: Ennustettuun myyntiin liittyvän valuuttariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla
- Esimerkki 4: Suojaussuhteen dokumentaatio ja liitetiedot
- Liite 1: Suojaussuhteen dokumentaation esimerkkipohja (erikseen ladattava tiedosto)
- Liite 2: Liitetiedot suojaavista johdannaisista (erikseen ladattava tiedosto)

Ohjeen tarkoitus

Tämä ohje on tarkoitettu avuksi tilinpäätöksen laatijoille ja tilinpäätöksiä tarkastaville tilintarkastajille.

Suomen Tilintarkastajat ry haluaa omilla ohjeillaan ja suosituksillaan kehittää hyvää tilinpäätöskäytäntöä.

Ohjeen laatiminen

Tämä ohje on laadittu työryhmässä, johon ovat osallistuneet Nina Alaharju (PwC), Aleksi Martamo (Deloitte), Riikka-Liisa Pyykönen (KPMG) ja Robert Söderlund (EY). Ohje on käsitelty yhdistyksen kirjanpito toimikunnassa 13.6.2017, ja ohjeen on hyväksynyt Suomen Tilintarkastajat ry:n hallitus 21.6.2017.

Ohjeen julkaiseminen

Ohje on julkaistu 30.8.2017, ja se on saatavilla Suomen Tilintarkastajat ry:n verkkosivuilla. Ohje on voimassa toistaiseksi.

Esimerkki 1: Lainoihin liittyvän korkoriskin suojaaminen koronvaihtosopimuksilla

Kysymys:

Voidaanko seuraavissa tapauksissa arvioida koronvaihtosopimusten (swap) olevan tosiasiallisesti suojaavia ja noudattaa nettokäsittelyä siten, että koronvaihtosopimukset esitetään taseen ulkopuolisina erinä? Esimerkeissä on lähtökohtana rahavirran suojaus. Esimerkeissä kirjausperiaatetta tarkastellaan nimenomaan suojauskohteen suojatun osuuden osalta.

Esimerkkejä lainoihin liittyvien koronvaihtosopimusten käytöstä

	Tilanteen kuvaus	Voiko koronvaihtosopimuksen käsitellä taseen ulkopuolisena eränä?
1	Lainan ja swapin nimellismäärä, voimassaoloaika ja vaihtuvat korot sekä niiden määrittämispäivät vastaavat toisiaan. Lainan nimellismäärästä voidaan suojata myös jokin osuus (esim. 50 %).	Lainan ja swapin vaihtuvakorkoiset korkovirrat kumoavat täysin toisensa. Voidaan käsitellä taseen ulkopuolisena eränä.
2	10 vuoden kuluttua päättyvän lainan ja swapin nimellismäärä, päättymispäivä ja vaihtuvat korot sekä niiden määrittämispäivät vastaavat toisiaan, mutta swap alkaa 2 vuotta myöhemmin, kuin laina.	Lainan ja swapin vaihtuvakorkoiset korkovirrat kumoavat täysin toisensa vuosina 2-10. Voidaan käsitellä taseen ulkopuolisena eränä.
3	10 vuoden kuluttua päättyvä laina, 5 vuoden kuluttua päättyvä swap sekä myöhemmin tehtävä, 5 vuoden kuluttua alkava 5 vuoden swap, lainan ja swappien nimellismäärät ja vaihtuvat korot sekä niiden määrittämispäivät vastaavat toisiaan, forward start swap alkaa ensimmäisen päättyessä ja päättyy samaan aikaan lainan kanssa.	Lainan ja swappien vaihtuvakorkoiset korkovirrat kumoavat täysin toisensa. Voidaan käsitellä taseen ulkopuolisena eränä.
4	6 vuoden swap, 4 vuoden laina, joka aiotaan erittäin todennäköisesti uudelleenrahoittaa 2 vuodeksi, lainan ja swapin nimellismäärä, vaihtuvat korot ja niiden määrittämispäivät vastaavat toisiaan.	Mikäli swap määritetään nostetun lainan ja erittäin todennäköisesti 5 vuoden kuluttua nostettavan lainan suojaukseksi, niin swap voidaan käsitellä taseen ulkopuolisena eränä. Lainan ja swapin vaihtuvakorkoiset korkovirrat kumoavat täysin toisensa lainan/lainojen voimassaoloaikana. Suojaussuhteen alkaessa ja sen aikana yhteisön on kuitenkin kyettävä osoittamaan hyvin luotettavasti tekijät, joiden perusteella se pitää lainan uudelleen rahoittamista erittäin todennäköisenä ja myös sen, että uuden lainan ehdot vastaavat erittäin todennäköisesti swapin ehtoja.
5	10 vuoden laina, 5 vuoden swap, jossa pankilla on oikeus jatkaa swappia seuraavat 5 vuotta samoilla	Swap sisältää pankille myydyn option. Swap voi periaatteessa olla hankintamenoton (vrt.

	ehdoilla, muutoin lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan.	Kilan lausunto 1912/2014), mikäli kiinteä korko on alempi kuin se olisi ilman optiota. Swappia ei voida kuitenkaan käsitellä suojaavana sopimuksena, koska se sisältää myydyn option. Swapin käsittely taseen ulkopuolisena eränä ei siis ole mahdollista. Taseeseen kirjaamisen lisäksi swapin ehdot tulee kuvata riittävän tarkasti liitetiedoissa.
6	10 vuoden laina, 10 vuoden swap, mutta pankilla on 5 vuoden jälkeen oikeus purkaa swap jokaisena koron määrittämispäivänä ilman kustannuksia, muutoin lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan.	Swap saattaa olla hankintamenoton, vaikka se sisältää pankille myydyn option (vrt Kilan lausunto 1912/2014). Myydystä optiosta johtuen swapin käsittely suojaavana sopimuksena ei ole mahdollista, ja näin ollen swapin käsittely taseen ulkopuolisena eränä ei ole mahdollista. Taseeseen kirjaamisen lisäksi swapin ehdot tulee kuvata riittävän tarkasti liitetiedoissa.
7	10 vuoden laina ja 10 vuoden swap, lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan; swapissa molemmilla osapuolilla on oikeus purkaa swap 5 vuoden jälkeen koron määrittämispäivinä markkinahintaan.	Koska molemmilla osapuolilla on oikeus purkaa sopimus markkinahintaan, ko. purkuoikeudella ei periaatteessa ole arvoa. Swap voidaan esittää taseen ulkopuolisena eränä.
8	5 vuoden laina ja 5 vuoden swap, lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan, vaihtuvat korot perustuvat 6 kk:n euriboriin; swapissa pankilla on purkuoikeus viimeisenä koron määrittämispäivänä (eli 6 kk ennen sopimuksen päättymispäivää) markkinahintaan	Käytännössä kyse on viimeisen korkoperiodin (diskontatun) kassavirran suorittamisesta etukäteen, koska purkumahdollisuus on markkinahintaan. Suojaavuuden kriteerit täyttyvät, ja swap voidaan esittää taseen ulkopuolella.
9	Laina ja swap alkavat 1.1.2017 ja päättyvät 1.1.2030. Pankki maksaa 6 kk:n euriboria. Asiakas maksaa vaihtuvaa korkoa 0,86 %, mikäli viitekorko (6 kk:n euribor) on pienempi tai yhtä suuri kuin 5 % p.a., muutoin asiakas maksaa viitekorkoa vähennettynä 1,0 prosenttiyksiköllä.	Swap-sopimus saattaa olla hankintamenoton (vrt Kilan lausunto 1912/2014), vaikka se sisältää korkoportaan eli optionaalisuutta. Sopimuksen käsittely suojaavana saattaa olla mahdollista, mutta tällöin tulee noudattaa IFRS:n mukaista suojauslaskentaa ja arvostaa ja kirjata se taseeseen ja omaan pääomaan käyvän arvon rahastoon. On kuitenkin huomioitava, että IFRS:n mukaiset suojauskriteerit eivät välttämättä täyty, koska korkojen noustessa yli 5 %:n maksettavien korkojen määrä kasvaa nettomääräisesti, kun huomioidaan laina ja swap. Mikäli ei noudateta suojauslaskentaa, kirjauksissa noudatetaan joko KPL 5.2 §:ää ja se kirjataan varovaisuuden periaatteella tai KPL 5.2a §:ää, jolloin swap kirjataan käypään arvoon noudattaen IFRS-standardeja.
10	Lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan muuten, mutta koron määrittämispäivät eroavat jonkin verran toisistaan. <i>Tai</i> Lainan ja swapin ehdot vastaavat muilta osin toisiaan, mutta lainan korko perustuu 6 kk:n euriboriin ja swapin vaihtuva korko 3 kk:n euriboriin.	Eroavuudet lainan ja swapin ehdoissa johtavat yleensä siihen, että tulee noudattaa IFRS:n mukaista suojauslaskentaa ja swapit tulee kirjata taseeseen ja arvostaa. Tämä riippuu kuitenkin siitä, miten merkittäviä erot ovat ja mikä niiden vaikutus on kulloisessakin markkinaympäristössä. Asiaa voidaan tarkastella olennaisuusnäkökohdasta. Mikäli sopi-

		mukset esitetään taseen ulkopuolella, liitetiedoissa on esitettävä riittävät tiedot lainasopimuksen ja swapin eroista ja kerrottava, miten johto on päätenyt harkinnassaan siihen, että eroista aiheutuva vaikutus on epäolennainen ja käsittely taseen ulkopuolella antaa oikean ja riittävän kuvan sopimusten vaikutuksista.
11	Lainaportfolion suojaaminen yhdellä tai useammalla swapilla.	Kilan lausunnon 1963/2016 mukainen suojauksen kattavuus ja täydellisyys ei yleensä toteudu portfoliosuojauksissa, koska esimerkiksi koron määräytymispäivät ja voimassaoloajat voivat poiketa toisistaan lainojen ja swappien osalta. Portfoliosuojauksia voidaan käsitellä suojauslaskennan alla, mutta tällöin tulee pääosin noudattaa IFRS:n mukaista suojauslaskentaa ja kirjata swapit taseeseen ja arvostaa. Jos haluaa jättää taseen ulkopuolelle, swap on kyettävä kohdentamaan yksittäisiin lainoihin.
12	10 vuoden laina on suojattu 5 vuoden swapilla, ja lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan voimassaoloaikaa lukuun ottamatta. Neljän vuoden kohdalla swap puretaan ja samalla tehdään uusi swap lainan jäljellä olevalle voimassaoloajalle siten, että asiakas ei maksa alkuperäisen swapin purkukustannusta vaan se huomioidaan uudessa swapissa maksettavassa korossa. Muilta osin uuden swapin ehdot vastaavat lainan ehtoja.	Uusi swap ei ole periaatteessa hankintameton. Sen arvo ei ole lähtöhetkellä nolla, koska alkuperäisen swapin purkukustannus on huomioitu uuden swapin korkovirroissa. Periaatteessa alkuperäisen swapin purkukustannus tulisi jaksottaa ao. swapin jäljellä olevalle voimassaoloajalle eli vuoden jaksolle (eli periodille, jota se oli suojannut). Mikäli kyse ei ole merkittävistä summista, purkukustannus voitaneen jaksottaa uuden swapin voimassaoloajalle osana korkokulua ja esittää uusi swap taseen ulkopuolisena eränä, koska suojaavuuden kriteerit täyttyvät myös uuden swapin osalta. On tärkeää huomioida, että jokainen swapin purku- tai muokkaustilanne tulee tarkastella erikseen oikean kirjanpitokäsittelyn määrittämiseksi.
13	Lainan ja swapin ehdot vastaavat toisiaan muutoin, mutta lainassa korko ei voi olla negatiivinen, kun sen sijaan swapissa molemmat korot voivat olla negatiivisia.	Negatiivisten korkojen ympäristössä tällaiset sopimukset tulisi pääosin kirjata taseeseen ja noudattaa IFRS:n mukaista suojauslaskentaa. Suojauksen tehokkuuden täyttymistä tulee myös arvioida kriittisesti, erityisesti jos swap on erääntymässä lähivuosina ja korkoennusteet indikoivat negatiivisten korkojen säilyvän vähintään swapin eräpäivään saakka. Silloin kun on kyse pitkäaikaisista lainoista, voi korkokäyrien perusteella jossain tilanteissa olla mahdollista esittää swapit taseen ul-

		kopuolella. Tällöin liitetiedoissa on kerrottava riittävät tiedot negatiivisten korkojen vaikutuksesta sekä perusteet, miksi johto on harkinnassaan päätenyt siihen, että swappien esittäminen taseen ulkopuolella antaa oikean ja riittävän kuvan sopimuksista.
14	Korkokaulussopimus: yritys on ostanut korkokaton 2 % ja myynyt samalla korkolattian 0,1 %, korot perustuvat 6 kk:n euriboriin, molemmat sopimukset on tehty saman pankin kanssa samanaikaisesti, kaulussopimus on ns. nollakustanteinen (ei makseta eikä saada preemiota), ja sopimusta tehtäessä 6 kk:n euribor on 0,1 % ja 2,0 % välillä ("out of the money")	IFRS:n mukaan optiosopimus, joka ei ole nettomääräisesti myyty optio (esim. saatu nettomääräisesti preemiota) ja joka on tekohekelä "out of the money", voidaan käsitellä suojaavana sopimuksena. Näin ollen korkokaulussopimus voidaan esittää FAS-tilinpäätöksessä taseen ulkopuolisena eränä. Liitetiedoissa on esitettävä sopimuksen keskeiset ehdot. Mikäli sopimus sisältää jotain muita sopimuspiirteitä, esim. korkoporrastuksia, taseen ulkopuolinen esittäminen ei todennäköisesti ole mahdollista. Suojaavuuden kriteerit eivät myöskään mahdollisesti täyty.

Esimerkki 2: Sähkön hankintaan liittyvän hintariskin suojaaminen johdannaisopimuksilla

Tausta:

Valmistustoimintaa harjoittava yhtiö haluaa suojata Suomessa sijaitsevilla tuotantolaitoksillaan käytettävän energian hankintaan liittyvää hintariskiä, joka kohdistuu pohjoismaisen sähköpörssin systeemihintaan.

Yhtiö hankkii kaiken fyysisen sähkönsä spot-hintaisena joko pohjoismaisesta sähköpörssistä tai muilta energiantoimittajilta. Spot-hinnalla tarkoitetaan tässä esimerkissä pohjoismaisessa sähköpörssissä noteerattavaa systeemihintaa (SYS-hinta), sähkön spot-hintaa.

Suojatakseen spot-hintaisen hankinnan hintariskiä yhtiö on tehnyt sähkötermiinisopimuksia, joissa yhtiö sitoutuu ostamaan sähköä kiinteään hintaan tietyn ajanjakson ajan.

Kyseiset sähkötermiinit selvitetään kuukausittain siten että termiinisopimuksessa sovittua kiinteää hintaa verrataan kunakin kuukautena toteutuneen SYS-hinnan) keskiarvoon ja näiden kahden luvun erotus kerrotaan johdannaissopimuksen volyyymilla.

Suojaustarkoituksessa tehtyjen johdannaissopimusten ehdot ja kesto aika vastaavat suojattavan riskin (sähkön ns. SYS-hintaan liittyvä riski) ehtoja.

Yhtiön hallituksen hyväksymässä johdannaispolitiikassa yllä kuvattujen sähköjohdannaisten volyymin tulee olla seuraavien vaihteluvälien rajoissa.

Tulevat hankinnat	Suojausasteen vaihteluväli (%)
0–3 kk	85–100 %
3–9 kk	70–85 %
9–15 kk	50–70 %
15–21 kk	30–50 %
21–24 kk	0–30 %

Esimerkki dokumentaatiosta, jonka yhtiö on liittänyt osaksi liitetietotositetta.

Suojattava riski:	Yhtiön tuotantoprosessissa käyttämän sähkön hankintaan liittyvä spot-hintariski systeemi-hintakomponentin osalta.
Suojausinstrumentti:	OMX Nasdaq Commodities -johdannaispörssissä noteeratut SYS-hintaan sidotut ostotermit tai ostofutuurit sekä näitä johdannaista vastaavat OTC-johdannaiset muiden vastapuolien kanssa. Suojausinstrumentteina käytettyihin johdannais-sopimuksiin ei liity sähkön fyysistä toimitusta.
Arvio suojattavan riski ja suojausinstrumentin käänteisestä yhteneväisyydestä:	Suojausinstrumentteina käytettyjen johdannaisten nimellisvolyymi alittaa sähkönhankintaennusteen mukaisen volyymin kunakin ennustejaksoon kuuluva kuukautena. Suojattavan riskin ja suojausinstrumentin välillä voidaan katsoa olevan käänteinen yhteneväisyys niin suojattavan määrän kuin suojauksen ajallisen keston osalta. Pohjoismaisen sähköpörssissä noteerattu systeemi-hintainen sähkö voidaan katsoa erilliseksi ja mitattavissa olevaksi riskikomponentiksi Suomessa ostettavan spot-hintaisen sähkön osalta. Lisäksi sähkön spot-markkinoilla mahdollisen Suomen aluehintaisen kuukausikeskiarvon pitkäaikaisesta toteutumisesta negatiivisena on pidettävä epätoennäköisenä ottaen huomioon spot-hintojen historiallisen kehityksen ajanjaksolla 2013-05/2017.
Arvio sähkön hankintaennusteen luotettavuudesta:	Yhtiö on arvioinut sähkön hankintaennusteen ennustamistarkkuutta viimeisen 24 kk:n ajalta. Yhtiön ennustetarkkuus on ollut noin 95 % kunakin kuukautena viimeisen 24 kk:n aikana. Tästä syystä yhtiön hankintaennustetta tulevista sähkön spot-hintaisista ostoista voidaan pitää luotettavana.
Johtopäätös kirjanpidollisesta käsittelystä:	Suojaustarkoituksessa tehtyjä sähköjohdannais-sopimuksia käsitellään taseen ulkopuolisina erinä silloin kun johdannais-sopimuksen käypä arvo tilinpäätöshetkellä on positiivinen. Suojaustarkoituksessa tehtyjä sähköjohdannais-sopimuksia, joiden käypä arvo on negatiivinen, käsitellään taseen ulkopuolisina erinä silloin, kun niiden volyymi kunakin kuukautena alittaa sähkön hankintaennusteen mukaisen volyymin kullekin ajanjaksolle.

Tilinpäätöshetkellä 31.12.2017 suojaustarkoituksessa tehtyjen johdannaissopimusten käyvät arvot sekä herkkyys yhden euron muutokselle kunkin kuukauden markkinahintanoteerauksissa olivat seuraavat:

Vuosi	Kuukausi	Suojaavien johdannaisten volyymi (MwH)	Johdannaissopimusten käypä arvo (tEUR)	Käyvän arvon herkkyys (+1 EUR /MwH) (tEUR)	Käyvän arvon herkkyys (-1 EUR /MwH) (tEUR)
2018	Tammikuu	18	-81	13	-13
2018	Helmikuu	13	-52	9	-9
2018	Maaliskuu	13	-56	10	-10
2018	Huhtikuu	9	-41	6	-6
2018	Toukokuu	6	-29	4	-4
2018	Kesäkuu	6	-28	4	-4
2018	Heinäkuu	6	-26	4	-4
2018	Elokuu	6	-26	4	-4
2018	Syyskuu	8	-33	6	-6
2018	Lokakuu	7	-44	5	-5
2018	Marraskuu	8	-55	6	-6
2018	Joulukuu	11	-84	8	-8
2019	Tammikuu	12	-89	9	-9
2019	Helmikuu	8	-57	5	-5
2019	Maaliskuu	8	-61	6	-6
2019	Huhtikuu	4	-45	3	-3
2019	Toukokuu	3	-32	2	-2
2019	Kesäkuu	3	-31	2	-2
2019	Heinäkuu	3	-29	2	-2
2019	Elokuu	3	-29	2	-2
2019	Syyskuu	4	-36	3	-3
2019	Lokakuu	2	-48	1	-1
2019	Marraskuu	3	-60	2	-2
2019	Joulukuu	4	-84	3	-3
YHTEENSÄ			-1158	122	-122

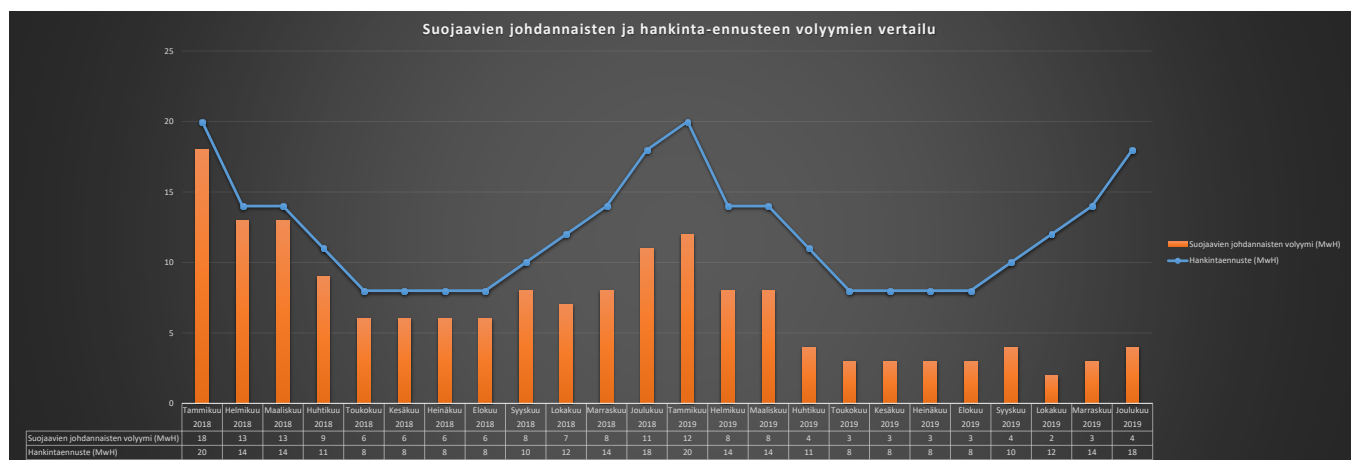
Huom! Esimerkissä on yksinkertaisuuden vuoksi oletettu, että jokaisen sähköjohdannaissopimuksen käypä arvo on negatiivinen tilinpäätöshetkellä.

Suojaavien johdannaisten ja hankintaennusteen välinen vertailu

Avoimien sähköjohdannaissopimusten volyymit (MWh) olivat jokaisena ennustejaksoon kuuluvana kuukautena alemmat kuin hankintaennusteen mukaiset hankintavolyymit.

Tästä syystä sähköjohdannaisten voidaan katsoa suojaavan 100 %:sesti sähkönhankintaan liittyvää systeemihintariskiä johdannaisten volyymin osalta. Näin ollen sähköjohdannaissopimusten käyvät arvot esitetään tilinpäätöksessä taseen ulkopuolisina vastuina.

Mikäli johdannaisten volyymi ylittää jonain kuukautena ennustetun hankintavolyymin määrän, tulee tällöin arvioida tapauskohtaisesti tarve sille, tuleeko ylityksen aiheuttavien johdannaisten käypä arvo (sen ollessa negatiivinen) kirjata kokonaan tai osittain kuluksi tuloslaskelmaan ja velaksi taseeseen varovaisuuden periaatteen soveltamisen varmistamiseksi.

Kysymyksiä ja vastauksia:

	Kysymys	Vastaus
1	Voiko systeemihintaan sidottua sähköjohdannaista sekä ns. aluehintalisään sidottua sähköjohdannaista käsitellä yhtenä suojausinstrumenttina?	Kyllä voi, mikäli tällainen suojausstrategia ja yksittäisten johdannaissopimusten käsittely yhtenä suojausinstrumenttina dokumentoidaan asianmukaisesti.
2	Yhtiö suojaa tulevia ostoja ostetulla sähköoptiolla. Miten käsitellään johdannaisesta etukäteen maksettavaa preemiota, joka kassatapahtuman myötä tulee kirjattavaksi maksuhetkellä?	Johdannaisesta maksettavaa preemiota kirjataan kuluksi johdannaisen juoksuajalle. Mikäli johdannaisen käypä arvo tilinpäätöshetkellä alittaa taseeseen kirjatun preemion määrän, tulee käyvän arvon ja taseeseen kirjatun määrän välinen erotus kirjata kuluksi varovaisuuden periaatteen nojalla.
3	Kelpaako myyty (asetettu) optio suojausinstrumentiksi?	Myyty (asetettu) optio ei kelpaa suojausinstrumentiksi.
4	Miten suojausinstrumenttien soveltuvuutta tulee arvioida sähkömarkkinoiden markkinatilanteiden muutoksissa (esim. ns. aluehintalisän muutokset)?	Yhtiön tulee aina seurata asiaa ja mikäli markkinaolosuhteet muuttuivat sellaisiksi, että Suomen spot-aluehinta toteutuisi enemmän kuin poikkeuksellisesti alempana kuin systeemi-spot-hinta, yhtiön tulisi arvioida taseen ulkopuolista käsitte-lyä uudelleen dokumentoidulla tavalla.

Esimerkki 3: Ennustettuun myyntiin liittyvän valuuttariskin suojaaminen johdannaissopimuksilla.

Tausta:

Suomalainen vientiyhtiö haluaa suojata myyntiin liittyvää valuuttariskiä. Yhtiön hallituksen hyväksymän johdannaispolitiikan mukaisesti yhtiön seuraavan 12 kuukauden ennakoitu SEK-määräinen myynti (brutto-positio) suojataan valuuttatermiineillä. Suojausasteen tulee olla 90–95 %:n välillä. Myynti suojataan ennakoituun laskutusajankohtaan asti.

Sitoviin sopimuksiin perustuva myynti voidaan hyvin luotettavalla tavalla ennustaa. Suojaustarkoituksessa tehtyjen johdannaissopimusten ehdot ja kesto aika vastaavat suojattavan riskin ehtoja, eli johdannaisen volyyymi vastaa ennakoitua myynnin määrää ja johdannaisen eräpäivä on erittäin todennäköisesti sama kuin myynnin laskutuspäivä.

Esimerkki dokumentaatiosta, jonka yhtiö on liittänyt osaksi liitetietotositetta.

Suojattava riski:	Seuraavan 12 kuukauden ennakoitu SEK-määräinen myynti (bruttopositio). Riskienhallintapolitiikan mukaisesti 90–95 % myynnistä suojataan.
Suojausinstrumentti:	Valuuttatermiini
Arvio suojattavan riskin ja suojausinstrumentin käänteisestä yhteneväisyydestä:	Valuuttatermiinin nimellisarvo on identtinen ennakoidun myynnin kanssa. Laskutus tapahtuu erittäin todennäköisesti valuuttatermiinin eräpäivänä. Suojattavan riskin ja suojausinstrumentin välillä voidaan katsoa olevan käänteinen yhteneväisyys niin suojattavan määrän kuin suojauksen ajallisen keston osalta.
Arvio myyntiennusteen luotettavuudesta:	Yhtiö on arvioinut SEK-määräisen myynnin ennustamistarkkuutta viimeisen 12 kk:n ajalta. Yhtiön ennustetarkkuus on ollut 90–95 % kunakin kuukautena viimeisen 12 kk:n aikana. Tästä syystä yhtiön SEK-määräisen myynnin ennustetta voidaan pitää luotettavana.
Johtopäätös kirjanpidollisesta käsittelystä:	Kirjanpidollinen käsittely KPL 5.2 mukaisesti. Suojaustarkoituksessa tehtyjä johdannaisopimuksia käsitellään taseen ulkopuolisina erinä silloin, kun johdannaisopimuksen käypä arvo on positiivinen tilinpäätöshetkellä. Suojaustarkoituksessa tehtyjä johdannaisopimuksia, joiden käypä arvo on negatiivinen, käsitellään taseen ulkopuolisina erinä silloin, kun niiden volyyymi kunakin kuukautena alittaa johdannaispolitiikassa määritellyn suojausasteen enimmäismäärän. Valuuttatermiinin kustannukset (korkoero ja/tai vastapuolen palkkio) kirjataan kuluiksi johdannaisen eräpäivänä. Yhtiön arvion mukaan korkoeron muutos ei vaikuta suojauksen tehokkuuteen olennaisesti.

Yhtiö arvioi tilinpäätöshetkellä 31.12.2017 johdannaisopimusten tehokkuutta eteenpäin ja taaksepäin katsovasti.

Tilikauden aikana myynti on toteutunut ja johdannaisia erääntynyt alla olevan taulukon mukaisesti (nimellisarvoin):

Vuosi	Kuukausi	Myynti SEK	Johdannaiset SEK/ EUR	Suojausaste
2018	Tammikuu	10 000	-9 500	95 %
2018	Helmikuu	9 900	-9 000	91 %
2018	Maaliskuu	9800	-9 100	93 %
2018	Huhtikuu	9 900	-8 900	90 %
2018	Toukokuu	10 000	-9 200	92 %
2018	Kesäkuu	9 800	-9 200	94 %
2018	Heinäkuu	9 500	-9 000	95 %
2018	Elokuu	8 500	-8 000	94 %
2018	Syyskuu	7 000	-6 500	93 %
2018	Lokakuu	11 000	-10 400	95 %
2018	Marraskuu	12 000	-11 300	94 %
2018	Joulukuu	10 000	-9 200	92 %
YHTEENSÄ		117 400	-109 300	93 %

Tilinpäätöshetkellä avoinna olevien johdannaissopimusten ennakoidaan erääntyvän suhteessa ennakoituun myyntiin seuraavan taulukon mukaisesti (nimellisarvoin):

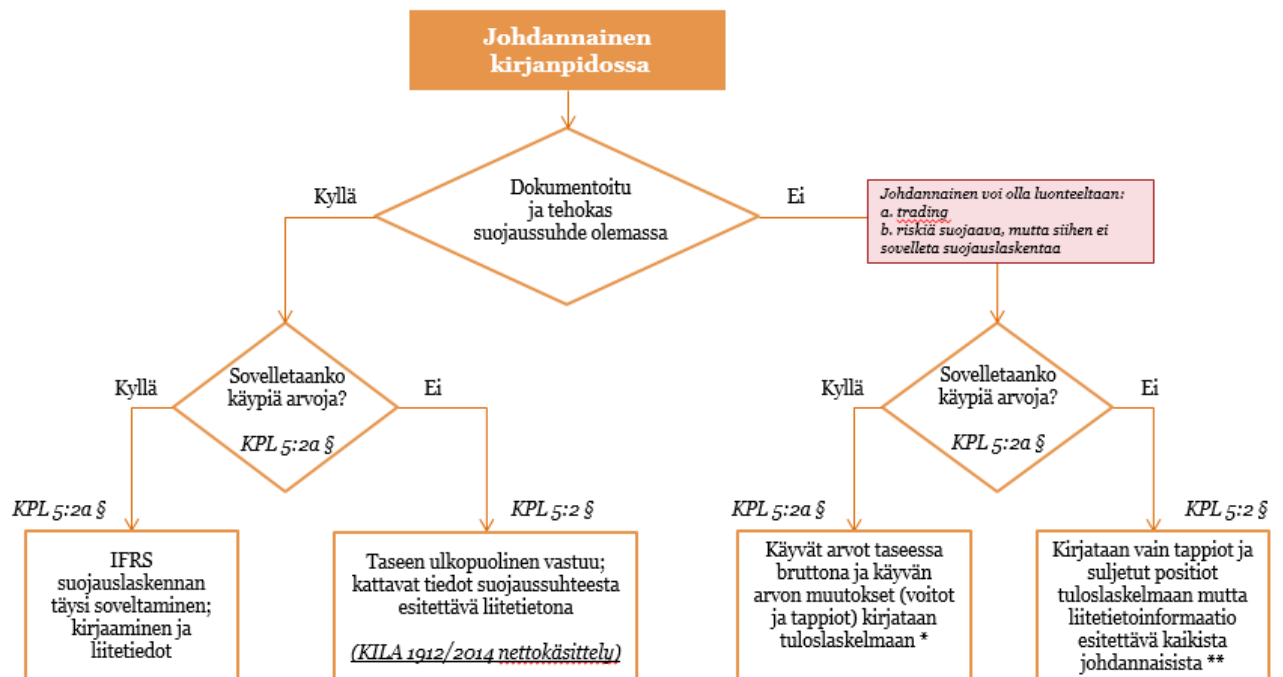
Vuosi	Kuukausi	Myynti SEK	Johdannaiset SEK/ EUR	Suojausaste
2018	Tammikuu	11 000	-10 500	95 %
2018	Helmikuu	10 900	-10 000	92 %
2018	Maaliskuu	10 800	-10 100	94 %
2018	Huhtikuu	10 900	-9 900	91 %
2018	Toukokuu	11 000	-10 200	93 %
2018	Kesäkuu	10 800	-10 200	94 %
2018	Heinäkuu	10 500	-10 000	95 %
2018	Elokuu	9 500	-9 000	95 %
2018	Syyskuu	8 000	-7 500	94 %
2018	Lokakuu	12 000	-11 400	95 %
2018	Marraskuu	13 000	-12 300	95 %
2018	Joulukuu	11 000	-10 200	93 %
YHTEENSÄ		129 400	-121 300	94 %

Kysymyksiä ja vastauksia:

	Kysymys	Vastaus
1	Voiko suojauslaskentaa soveltaa ennakoitujen kassavirtojen nettopositioon esimerkissä mainitun bruttoposition sijasta? Tämä voisi tulla kysymykseen, jos yhtiöllä on sekä SEK-määräisiä ostoja että myyntejä.	Kyllä voi. Ennusteiden laatiminen ja tehokkuuden osoittaminen pitää voida osoittaa samalla tavalla kuin jos suojaus- sen alaisena olisi bruttopositio.
2	Voiko suojaussuhdetta ”jatkaa” tilanteissa, joissa ennakoitu myynti siirtyy myöhäisemmäksi?	Kyllä voi. Tilanteissa, joissa myynti ajoittuu toiselle kuukaudelle, suojaussuhdetta voi, kunhan tehokkuuden pystyy osoittamaan, jatkaa toisella johdannaisella. Tehokkuus on kyttävä todentamaan ja kohdenta- maan kuukausitasolla.
3	Miten suojausta käsitellään, jos suojaus ajoittuu enna- koituun maksuhetkeen asti eikä laskutushetkeen? Täs- sä tapauksessa laskutushetkellä syntyy myyntisaami- nen (tai ostovelka jos suojataan ostoja), josta vastaa- vasti tulee kurssivoittoa/tappiota kirjattavaksi (käyvän arvon suojaus).	Tässä tilanteessa (jos alkuun sovelletaan suojauslaskentaa eikä varovaisuuden peri- aatetta) johdannainen on kirjattava tasee- seen ja tuloslaskelmaan riippumatta siitä, onko markkina-arvo positiivinen vai nega- tiivinen. Laadintaperiaatteena sovelletaan tässä tapauksessa kirjanpitolautakunnan lausunnossa ”Suojauslaskennasta ja ko- ronvaihtosopimusten käsittelystä” 2016/1963 mainittua mahdollisuutta ta- pauskohtaisesti valita IFRS standardien mukainen suojauslaskenta, vaikka muu- toin sovelletaan KPL 5: 2 §:ä.
4	Yhtiö suojaa tulevia ostoja ostetulla valuuttaoptiolla. Miten käsitellään johdannaisesta etukäteen maksetta- vaa preemiota, joka kassatapahtuman myötä tulee kirjattavaksi maksuhetkellä?	Johdannaisesta maksettava preemio kirja- taan kuluksi johdannaisen juoksuajalle.
5	Voiko ulkomaisen tytäryhtiön omaa pääomaa suojata valuuttakurssien muutoksilta konsernitilinpäätöksessä?	Kyllä voi. Kirjausmenettely on kuvattu Kilan yleisohjeessa konsernitilinpäätöksen laatimisesta kohdassa 11.2.4.
6	Kelpaako myyty (asetettu) optio suojausinstrumentik- si?	Myyty (asetettu) optio ei kelpaa suo- jausinstrumentiksi.

Esimerkki 4: Suojaussuhteen dokumentaatio ja liitetieto

1. Suojaussuhteen dokumentaatio - Liitteenä dokumentaation esimerkkipohja
2. Liitetiedot suojaavista johdannaisista

* Kirjanpitolain uudistus 2016: TÄYDET IFRS LIITETIEDOT mikäli instrumentti arvostetaan käypään arvoon

** Voitot kirjataan tuotoiksi vasta, kun ne ovat realisoituneet

a. KPL 5.2 – suojaavien johdannaisten liitetiedot

Suojaussuhteessa olevan johdannaisen osalta edellytetään esitettävän seuraavat tiedot:

- osoitettava, että suojaussuhde on tehokas eli suojattava riski ja suojausinstrumentti vastaavat ehdoiltaan täysin toisiaan
- tästä suojaussuhteesta on laadittu dokumentointi, jossa on kuvattu kattavasti suojattava riski ja sitä suojaava instrumentti sekä osoitettu niiden välinen tehokkuus eli korrelaatio
- liitetietoja laajennetaan niin, että niissä kuvataan
 - riskienhallinnan periaatteet,
 - johdannaisen kirjaamisperiaatteet sekä
 - yksityiskohtaiset tiedot johdannaisesta sisältäen mm. nimellismäärän, käyvän arvon, maturiteetin ja arvostusperiaatteet
- liitetietoja laajennetaan myös niin, että suojattava riski kuvataan kattavasti

b. KPL 5.2a – suojaavien johdannaisten liitetiedot (käypään arvoon arvostettavat) - liitteenä

Suojaussuhteen dokumentaatioesimerkki (KILA 1963/2016:n mukaan)

Yhtiö & yksikkö: Yhtiö Oy Ab

Yhteyshenkilö: Matti Meikäläinen

1) Kuvaus riskienhallinnan tavoitteista ja strategiasta (tämä osio voi sisältää viittauksia esim. riskienhallintapolitiikkaan)

Suojauksen tavoitteena on suojautua lainakorkojen vaihtelusta aiheutuvalta riskiltä riskienhallintapolitiikan mukaisesti (suojustava määrä 60–80 % lainakannasta).

2) Suojauslaskentamalli

- ☐ Käyvän arvon suojaus
- ☒ Rahavirran suojaus
- ☐ Ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaus

3) Suojattavan riskin luonne

- ☒ Korkoriski
- ☐ Valuuttariski
- ☐ Hyödykehintariski
- ☐ Muu riski (tarkenna esim. osakkeen hintariski)

Korkovirtojen vaihtelulta on suojauduttu koko lainan ajalta.

4) Suojattavan erän määrittäminen (riskiposition kuvaus)

Suojattava erä on 1.1.2017–31.12.2021 voimassa olevan 5 miljoonan euron lainasopimuksen 6 kk:n euriboriin pohjautuvat korkovirrat, jotka maksetaan puolivuositain 30.6. ja 31.12. Suojauksen tarkoituksena on suojautua korkovirtojen vaihtelulta.

Onko suojattava erä ennakoitu liiketoimi?

- ☐ Kyllä, täytä myös kohta 5.
- ☒ Ei, siirry kohtaan 6

5) Ennakoitu liiketoimi

(Kohta tulee täyttää vain silloin, kun suojattava erä on ennakoitu liiketoimi)

Odotettu suojattava summa:

Liiketoimen luonne (esim. jos valuutta tai hyödyke, yksilöi mikä?):

Ennakoitu ajankohta, jolloin liiketoimi toteutuu (milloin sillä on tulosvaikutus?):

Odotetun liiketoimen rahallinen suuruus (sekä sopimuksen alussa että lopussa):

Perustelu sille, että ennakoitu liiketoimi on erittäin todennäköinen (esim. aikaisemmat liiketoimet):

6) Suojaavan instrumentin määrittäminen

Suojaava instrumentti on koronvaihtosopimus, nimellismäärä 5 miljoonaa euroa, voimassaoloaika 1.1.2017–31.12.2021. Yritys Oy Ab saa vaihtuvaa 6 kk:n korkoa ja maksaa kiinteää korkoa 2 %. Koronmäärittäyspäivät ja koron maksupäivät ovat 30.6. ja 31.12.

7) Tehokkuuden arviointi ja testaus

Suojaus on täysin tehokas, koska lainan ja suojaavan koronvaihtosopimuksen kriittiset tekijät ovat identtiset (pääoma, laina-aika, viitekorko, koronmäärittäminen ja -maksupäivät).

8) Muut tiedot

Lisää tarvittaessa muita tietoja, jotka auttavat ymmärtämään ja täydentävät suojaussuhdetta, kuten esim. kuvio (tms.) niistä muuttujista/yksiköistä, jotka liittyvät suojattavaan liiketoimeen (transaktioon).

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOISSA ESITETTÄVÄT TIEDOT:

Suojattava kohde:

Laina, 5 miljoonaa euroa, 1.1.2017–31.12.2021, korko 6 kk:n euribor

Suojaava johdannainen:

Koronvaihtosopimus nimellismäärältään 5 miljoonaa euroa, 1.1.2017–31.12.2021; yhtiö saa 6 kk:n euribor-korkoa ja maksaa kiinteää korkoa; sopimuksen käypä arvo tilinpäätöshetkellä -1025 euroa.

Suojaustyyppi: rahavirran suojaus

Koronvaihtosopimuksen kassavirrat kirjataan tulosvaikutteisesti samoilla periodeilla kuin suojatun lainan korkovirrat tilinpäätöshetkestä 31.12.2021 saakka.

HUOM. Taulukkomuoto on suositeltava esitystapa, mikäli suojauksia on useita.